

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ РАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Бульба І.О., канд. с.-г. наук

Кудзелько В.С. магістр другого року навчання

Миколаївський національний аграрний університет

Ключові слова: раціональне природокористування, середовище, принципи, охорона довкілля.

За роки незалежності Україна сформувала головні засади державної екологічної політики. У своїй політиці в галузі екології та природних ресурсів Україна виходить із необхідності забезпечення загальної екологічної безпеки і розвитку міжнародного природоохоронного співробітництва в інтересах нинішнього і майбутнього поколінь.

Виникнення зон екологічного лиха та кризових екологічних ситуацій свідчить про не завжди раціональний підхід до природокористування. Раціональне природокористування повинно сприяти повноцінному розвитку сучасного суспільства, забезпечуючи високу якість природного середовища для людей. Це досягається через обережне використання природних ресурсів та їх ефективне відновлення, з урахуванням майбутніх інтересів суспільства та збереження здоров'я людей.

Зважаючи на обмежену самовідновлювальну та компенсаційну спроможність біосфери, людська діяльність повинна відбуватися в рамках, які відповідають природним законам і законам взаємодії між людиною та природою. Ці закони повинні бути строго дотримуватися і регульовані державою для забезпечення контролю над процесами природокористування. Виконання цих законів залежить від дотримання принципів раціонального природокористування, які визначають певні економічні правила поведінки людей та суспільства в природному середовищі [2]. Дотримання цих принципів допомагає розробити заходи з охорони довкілля, відновлення порушених екосистем та запобігання екологічним кризам.

Узагальнюючи, принципи раціонального природокористування можуть бути сформульовані таким чином:

Принцип «нульового рівня» використання природних ресурсів.

Цей принцип застосовується у розвинутих країнах для контролю за використанням природних ресурсів. Він полягає у встановленні ліміту використання природних ресурсів на рівні, яке визначається на підставі попереднього використання цих ресурсів. Якщо використання перевищує цей ліміт, вводиться обмеження, а порушникам нараховують штрафи.

Принцип відповідності антропогенного навантаження природно-ресурсному потенціалу регіону.

Цей принцип полягає у тому, щоб споживання ресурсів та розвиток господарства в регіоні відповідали його природному потенціалу. Тобто, ресурси мають використовуватися в межах того, що природа може відновити, і таким чином уникнути порушень екологічної рівноваги.

Принцип збереження просторової цілісності природних систем під час їх господарського використання.

Цей принцип підкреслює важливість збереження цілісності природних систем під час використання їх для господарських цілей. Це означає, що вплив на природу має бути обмежений таким чином, щоб не порушувати її функціонування та взаємозв'язки.

Принцип збереження природообумовленого кругообігу речовин під час антропогенної діяльності.

Цей принцип вимагає, щоб виробничі процеси були спрямовані на збереження природного кругообігу речовин. Іншими словами, відходи та продукти виробництва повинні повертатися в природні системи так, щоб не порушувати їхню екологічну стійкість.

Принцип погодження виробничого і природного ритмів.

Цей принцип передбачає, що господарська діяльність повинна відповідати ритмам та динаміці природи. Наприклад, сільське господарство повинно бути адаптоване до природних циклів росту та вегетації рослин, щоб уникнути негативного впливу на природні процеси.

Подібне погодження дотримується в сільськогосподарському виробництві, де ритмічно функціонують сировинні й переробні ланки АПК. Цим принципом часто нехтували під час спорудження ГЕС на

рівнинних ріках, не беручи до уваги, що періодичність падіння рівня води позначається на роботі не лише ГЕС, а й підприємств, які споживають енергію.

Принцип погодження виробничого і природного ритмів впливає з того, що будь-яка екосистема і кожний її компонент підпорядковується своєму часовому ритмові. Для того щоб екосистема зберігала рівновагу, необхідно, щоб загальна швидкість її внутрішніх процесів керувалася найповільнішою її ланкою, оскільки будь-який антропогенний вплив, який змушує котрись частину циклу працювати швидше, ніж працює вся екосистема, призведе до порушення стабільності екосистеми [2].

Циклічна ритмічність природних процесів веде до їх повторюваності, що дозволяє враховувати багато процесів у перспективному плануванні, погоджуючи належним чином у часі діяльність господарських підрозділів.

Природні процеси, що перебігають у часі, визначаються факторами як короткочасними, так і тривалої дії. Звідси впливає необхідність їх урахувати і в поточній і в перспективній виробничій діяльності. Тому необхідним є дотримання такого принципу природокористування, як пріоритетність екологічної оптимальності на довгострокову перспективу відносно економічної ефективності поточного природокористування, а надто з огляду на те, що у сфері природокористування всі негативні екологічні наслідки господарської діяльності незворотні. Особливо чітко незворотність життєвих процесів простежується на живих організмах, у яких В. І. Вернадський визначав асиметрію на відміну від симетрії неживої матерії. Втрата того чи іншого генотипу невідновлювальна, еволюційний процес відбувається за своїми законами, згідно з якими кожний живий організм є кільцем в еволюційному ланцюзі .

Відвернення негативних наслідків у віддаленій у часі перспективі є особливо складним завданням. Ф. Енгельс попереджав: «... не будемо ... надто спокушатися нашими перемогами над природою. За кожна таку перемогу вона нам мстить. Кожна з цих перемог має, щоправда, у першу чергу ті наслідки, на які ми розраховували, але в другу і третю чергу зовсім інші, непередбачені наслідки, які дуже часто знищують значення перших ...»[1].

Дотримання принципів раціонального природокористування доцільно в усіх регіонах незалежно від ієрархічного рівня. Збереження спільної екологічної рівноваги можливо за умови збереження рівноваги природних систем окремих регіонів і навпаки. Крім того, проблема раціонального природокористування не може бути вирішена тільки в регіональних і навіть в загальнодержавних межах. Це - глобальна проблема, вона властива всій планеті.

Список використаної літератури:

- 1.Енгельс Ф. Діалектика природи / Маркс К., Енгельс Ф. Твори. У 50 т. – К.: Політвидав України, 1980. – Т. 20. – С.319–576.
- 2.Борейко В.І. Економіка довкілля та природокористування: Навч. посібник. – Рівне: НУВГП, 2011. – 255 с.
- 3.Про затвердження плану заходів щодо виконання Концепції реалізації державної політики у сфері зміни : Розпорядження, від 06.12.2017 № 878-р // База даних «Законодавство України/ Кабінет Міністрів України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/878-2017-%D1%80>
- 4.Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=246581344.